

Kvanndalen, Bjerkvik

2014

ARKEOLOGISKE UNDERSØKELSER
Tromsø Museum – Universitetsmuseet

Ingar Figenschau



Lokalitet: Kvanndalen / Luotnegohpi

Id.nr.: 60125, 171297 (1-3)

Kulturminnetype: Mulig rydningsrøys, gammetuft, hustuft.

Utgravd: 2014

Areal: 80 m²

Tiltakshaver: Statnett SF

Kommune: Narvik

Fylke: Nordland

Gnr/bnr: 10/153 og 10/283

Koordinater: N 7609463,589 Ø 606519,767

Feltleder: Janne Oppvang

Prosjektansvarlig: Ingrid Sommerseth

Rapport: Ingar Figenschau

Prosjektnr.: A49178

GISprosjekt:

Fotobase: TSAD31_001-106.

Gjenstandsbaser: -

Sammendrag:

I forbindelse med ny kraftlinjetrase for kV420 mellom Ofoten og Balsfjord ble det utført arkeologisk undersøkelse i Kvanndalen. Undersøkelsen tok sikte på å grave ut og dokumentere en mulig rydningsrøys (ID 171297-3), en gammetuft (ID 171297-2) og en hustuft (ID 171297-1). Strukturene er satt i sammenheng med markasamisk bosetting, som tidligere var etablert i dalen. Undersøkelsen avdekket et mindre antall kulturminner enn tidligere registrert, og to av tre kulturminner ble avskrevet som naturlige elementer.

1. Bakgrunn for undersøkelsene

Saksframstilling:

I forbindelse med Statnetts planlegging av ny kraftlinjetrase for kV420 kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord ble det i 2013 satt i gang prosjekter fra både Sametinget og Tromsø museum for å avklare om den planlagte utbyggingen ville komme i konflikt med automatisk fredete kulturminner.

Sametinget utførte i løpet av 2013 registreringer langs deler av traseen, transportveger og riggplasser tilknyttet tiltaket. Registreringen resulterte i en påvisning av flere kulturminner som kom i direkte konflikt med tiltaket. I Kvanndalen, Narvik kommune, ble det registrert samiske kulturminner like ved dagens transformatorstasjon. Disse ble registrert som både automatisk fredede og uavklart status (Nilsen og Eira 2013).

Tromsø museum utførte undersøkelser i 2013 i forbindelse med ny trasé for kV420-linje mellom Ofoten og Balsfjord. Undersøkelsen påviste ildsteder/teltboplasser i Skamdalen, Narvik kommune, sperregjerde på Medbyfjellet, Narvik kommune, og to ildsteder/teltboplasser ved Heia, Målselv kommune. Det ble også påvist to nye ildsteder i Skamdalen som tidligere ikke var påvist.

Tiltaket i regi av Statnett SF ved Kvanndalen ville komme i konflikt med de registrerte automatisk fredede kulturminnene, og det ble fra Sametinget fremlagt en krav om behandling av disse etter Kulturminnelovens § 8, første ledd – dispensasjonssøknad. Tiltakshaver er Statnett SF.

Den 12. november 2013 søkte Statnett SF om dispensasjon, jf. Kulturminnelovens § 8, første ledd, for oppføring av ny 420 kV kraftledning mellom Ofoten og Balsfjord. Saken ble videresendt fra Sametinget til Riksantikvaren den 13. desember 2013. Den 4. mars 2014 kom Tromsø museum med uttalelser tilknyttet søknadens omfang med vedlagt forslag til prosjektplan og budsjett for arkeologisk utgraving.

Den 2. april 2014 kom Riksantikvaren med vedtak vedrørende Statnett SFs søknad. Her heter det at med hjemmel i Kulturminnelovens § 8, første ledd gis det tillatelse til fjerning av automatiske fredede kulturminner i form av hustuft (id. 171297) og gammetuft (id. 60125) i Kvanndalen, Narvik kommune. Tillatelsen ble gitt med vilkår i at en arkeologisk utgraving skulle utføres av Tromsø museum før anleggsstart, og at tiltakshaver skulle i henhold til kulturminnelovens § 10 bekoste de arkeologiske utgravningene. Kostnadene ble beregnet og tatt utgangspunkt i prosjektplan fremlagt av Tromsø museum av 4. mars 2014. Pr. e-post den 11. april 2014 ble budsjett og prosjektplan akseptert av Statnett SF.

Prosjektplan:

Prosjektplanene fra Tromsø museum for Kvanndalen/Luotnegohpi, Narvik kommune, omfatter to felt med tufter i et eldre markasamisk område. Det ene feltet (id. 60125) er

tidligere fjernet og besto av et felt med gamle- og hustufter. Det andre feltet ble registrert i 2013 av sametinget og består av (beskrivelse hentet fra innlagt data i Askeladden):

ID 171297-1: Hustuft på 5x4 meter. Tørrmurt med flate steiner, 3 av disse er synlig på sørøstsiden, eller synlig som et rektangulært avtrykk under torven. Overgrodd av lyng og mose. Flere store furutrær vokser over og rundt hustuften. Ligger nordøst for ID 60125 og kan være en av tuftene beskrevet her. Automatisk fredet. Merket med fire pinner langs sikringssonen.

ID 171297-2: Gammetuft, oval form. 4,5x4 meter. I vollen rundt kjennes steiner. Overgrodd av lyng og mose, en del større grantrær vokser rundt. Noe usikker, ingen trekull funnet. Ligger like nordøst for ID 60125 og kan være en av tuftene beskrevet her. Automatisk fredet. Merket.

ID 171297-3: Mulig rydningsrøys. Ca. 3 meter i diameter, opptil 70 cm høy. En brutt jernstang står i en av steinene som utgjør røysen. Overgrodd av gress og mose. Usikker alder, kan også være gjort i forbindelse med senere nybrottsarbeid eller bygging av transformatorstasjon. Uavklart status. Merket.

På bakgrunn av disse ble det fra Tromsø museum utarbeidet en prosjektplan med konkrete målsettinger og prioriteringer. Her var det viktig å dokumentere konstruksjonsdetaljer ved gammetuft, dokumentere boligflater med hensyn til konstruksjon og bruksområder. Utgravningen av hustuften hadde en overordnet målsetting om å dokumentere konstruksjonsdeler, boligflate og vegger samt området i umiddelbar nærhet av strukturen.

2. Forløp, tidsrom og personale

Den arkeologiske undersøkelsen tok til i løpet av perioden 26. mai til 13. juni 2014, en periode på 3 uker. I utgangspunktet var det satt opp 5 uker, men på grunn av faglige årsaker som fremkommer senere i rapporten ble det avgjort av prosjektleder og feltledelsen å skalere ned undersøkelsen ettersom dokumentasjonen av boplassen ble ansett som ferdig på tre uker.

Feltleder for forarbeid og utgraving var Janne Oppvang, feltleder arkeologi ved Tromsø museum. Digital feltleder med forarbeid, digital dokumentasjon og etterarbeid ble utført av Erik Kjellman, digital feltleder ved Tromsø museum. Assisterende feltleder ved utgravningen og ansvarlig for etterarbeid var Ingar Figenschau, arkeolog Tromsø museum. Feltarkeologer ved utgravningen var Robert Hansen, Bente Isaksen, Eva Isaksen, Arild Klockervoll og Ragnhild Nergaard, arkeologer for Tromsø museum.

Kontakt med tiltakshaver

Før feltarbeidet kunne starte i Kvanndalen var det flere telefonmøter med miljørådgiver Maria Kløverød Lyngstad i Statnett. De arkeologiske utgravningene var på forhånd planlagt til juli men måtte skyves frem i tid på grunn av flere presserende forhold i forbindelse med utbyggingen i området. Statnett og Tromsø Museum gjennomgikk en nøye koordinering av

Statnetts egne sikkerhetsrutiner og Tromsø Museum HMS-plan. Det ble blant annet avklart at alle feltarkeologene måtte ha godkjent verneutstyr i henhold til Statnett egne sikkerhetskrav siden utgravningen skulle foregå inntil Kvanndal stasjon som er sentral for linjestrekket for Nord-Norge, og som fordeler strøm både nordover, vestover og sørover.

Det ble også utført en befaring i Kvanndalen med påfølgende møte i Bjerkvik den 6. mai med Ingrid Sommerseth, Janne Oppvang og Erik Kjellman fra Tromsø Museum og Maria Kløverød Lyngstad og Ole Mathis Ves Hætta fra Statnett samt Jan Atle Johansen stasjonsleder Kvanndal og Bjørn Aage Nibe fra Hinnstein AS der logistikk og sikkerhet rundt utgravningen ble gjennomgått.

Forarbeid, utgraving, etterarbeid (dagsverk):

Det ble brukt 15 dagsverk tilknyttet forarbeidet. Dette ble utført av feltleder Janne Oppvang og GIS-ansvarlig Erik Kjellman. Den arkeologiske utgravningen foregikk i perioden mellom 26. mai til og med 13 juni 2014, og det ble brukt 120 dagsverk påhørende 900 timer fordelt på 8 arkeologer. Etterarbeidet ble utført i løpet av høsten 2014, og det ble brukt 40 dagsverk på dette utført av feltleder rapport Ingar Figenschau og GIS-rapport Johan Terje Hole.

Undersøkellesforhold:

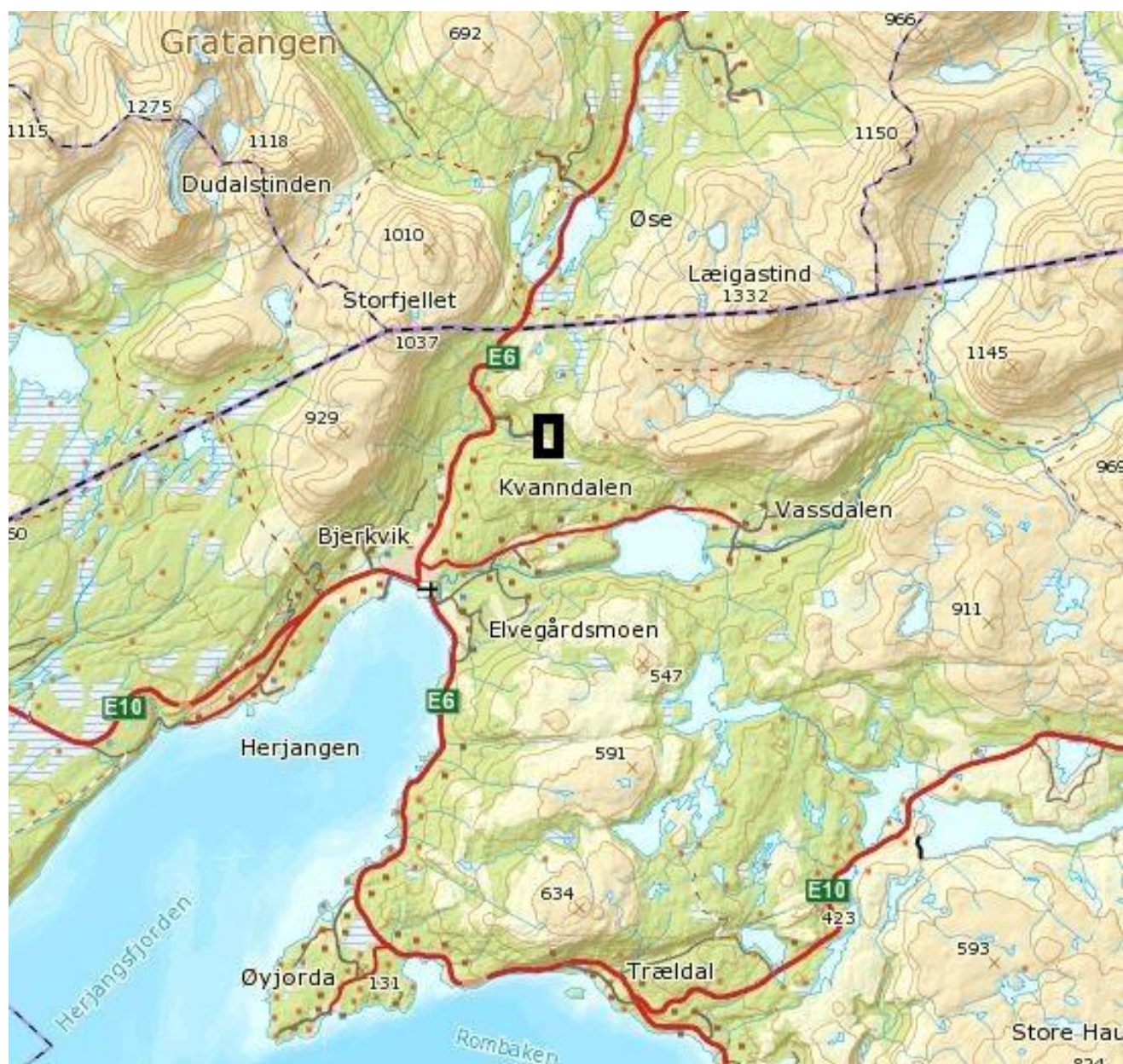
Under utgravningen ble Bjerkvik hotell anvendt til overnatting, og all transport til og fra felt foregikk med bil. I felt ble det benyttet to brakker som arbeidskontor og oppholdsrom. Dette forenklet en del praktiske ting og muliggjorde at den digitale bearbeidelsen og prosesseringen kunne gjøres direkte i felt.

Lokaliteten lå innenfor et anleggsområde, noe som betydde at vi måtte følge de sikkerhetsregler som gjaldt. Bekledning med korrekt sikkerhetsgradering, hjelm og annet sikkerhetsutstyr var påkrevd. Det viktigste var synlighet og identifisering i felt.

Undersøkellesforholdene var generelt sett gode, med lite vegetasjon og ryddet område ved lokaliteten. Under oppholdet var været preget av svært høye temperaturer og mye sol for årstiden, noe som skapte mindre gunstige forhold for fotodokumentasjon.

Under arbeidet var kontakten med tiltakshaver svært god, og vi ble inkludert i Statnett SFs HMS-prosedyrer med daglige møter. Videre hadde vi god kontakt med flere instanser innenfor Statnett, og kontakten var preget av god kommunikasjon mellom arkeologene og Statnett SF.

3. Beliggenhet, topografi, vegetasjon



Figur 1: Oversiktskart med Kvanndalen markert med svart.



Figur 2: Oversikt over Kvanndalen. Illustrasjon: Johan Terje Hole.

Kvanndalen ligger ca. 4 kilometer nord for Bjerkvik, Narvik kommune. Dalen går i akse vest-øst med Snaufjellet, Tverrberget, Kvanndalstinden og Ørnbergan i nord, og Gangerskartindan i sør. Lokaliteten ligger mellom Nedre Kvandalen og Vestre Kvanndalen med Kvanndalsskaret øst i dalen. I dag ligger Kvanndalen transformatorstasjon like sørvest for lokaliteten.

Topografi og vegetasjon:

Den generelle topografien i Kvanndalen består av hengende tverrdal med U-form, noe som gir relativt parallelle dalsider. Nordsiden er noe slakere enn sørsiden, og består i nord av lett hellende li som går opp til skoggrensen på ca. 400 meter over havet. Lokaliteten ligger på to flate områder på ca. 185-190 høydemeter. Området like rundt er lokalisert på en liten forhøyd flate som ligger litt over dalbunnen i sør.

Vegetasjonen preges av lett bjørkeskog, noe osp og rogn samt plantefelt bestående av gran med enkelte forekomster av einer. På bakkenivå har man innslag av gress, lyng, mose, bregner og enkelte innslag av andre grønnvekster. Utsynet fra lokaliteten gir deg utsikt over store deler av Kvanndalen og over mot Storfjellet/Návstavárri i øst.

4. Kulturmiljø

4.1. Historisk kontekst:

Bosettingsmønsteret i Sør-Troms og Nordre Nordland i jernalderen viser seg å være sammensatt, men det generelle bildet er at de norrøne gårdene og bosetningene er å finne ut mot kysten, mens de samiske boplassene er lengre inn i fjordene. Mot slutten av yngre jernalder er det videre argumentert for at det skjer en norrøn bosettingsekspanjon inn i fjordstrøkene (Andersen 2002:148-149). Generelt er det få konkrete spor etter samisk bosetting i jernalderen fra området, men det er gjort funn og dateringer av blant annet gårdshaug (Foldvik, Gratangen og Fagernes, Narvik), gammetuft (Laberg, Grovfjord) og gravfeltet ved Ankenes som i kraft av dateringer (350-885 evt.) og lokalisering inne i fjordene er argumentert for å være spor etter samisk bosetting (Andersen 2002:149-150).

Audhild Schanche utfordret i løpet av 1980-tallet det ensidige forskningsvinklingen på norrøn jernalder med å argumentere for at en påvist utbredelse av norrøn bosetting indirekte kunne si noe om den samiske bosetningsutbredelse (Schanche 1989). På bakgrunn av denne hypotesen argumenterte Schanche for at det har vært en kognitiv grensesetting mellom norrøn og samisk bosetting som har blitt etablert i løpet av eldre jernalder og opprettholdt frem til middelalderen. Dette har senere også blitt bekreftet gjennom arkeologiske registreringer, da særlig for fjord- og dalstrøkene i Sør-Troms og nordre Nordland (Hansen og Olsen 2004:79). Dette er også et bilde som kommer godt frem i området rundt Ofotfjorden og Herjangfjorden. I løpet av jernalderen etablerte det seg dermed et geografisk bosetningsskille i nordre Nordland og Sør-Troms med norrøn bosetning i de ytre kyststrøkene, mens de samiske bosetningene i all hovedsak var i de indre fjordstrøk.

I løpet av yngre jernalder intensiveres bruken av innlandet hvor det er registrert Stallotuffer og andre boplasser tilknyttet reinens naturlige trekkveier mellom sommer og vinterbeite. Større fangstanlegger, løsfunn, offer- og gravfunn er med på å underbygge en økt bruk av innlandet og høyfjellsområdene, som igjen er satt i sammenheng med en økt handelskontakt med norrøne høvdingdømmer (Sommerseth 2010: 263-264, Hansen og Olsen 2004:93, 101). Det er i mindre grad registrert klare typologiske kystboplasser innenfor samme periode, men som tidligere nevnt er det mye som tyder på at det har eksistert en samisk bosetting i de innerste fjordene. Kontakten med en kystbasert norrøn bosetning er også argumentert for å kunne være en katalysator for mer bofaste etableringer innenfor den samiske økonomien med åkerbruk, tamdyrhold, fiske, jakt og sanking, noe som videre har ført til en senere økning i jordbruksøkonomien gjennom middelalderen (Andersen 2002:148-149, 505).

I løpet av middelalderen skjer en ekspansjon av norske bosettinger i Astafjorden i vest og sørover inn i Ofoten (Andersen 2002:160). Innenfor samme periode skjer en økonomisk endring innenfor de samiske bosettingene i området, hvor det blir vanligere med blandet økonomi basert på jordbruk og fiske. Bosettingsmønsteret blir mindre i omfang, og det skapes et lite flyttemønster som baserer seg på vinterbosetting ute i fjordene samt en sommerbosetting inne i fjordene (Andersen 2002:162, Hansen og Olsen 2004:196-197). Det er i løpet av middelalderen at de markasamiske bosettingene etablerer seg i området (Hansen og Olsen 2004:197), men det er også argumentert for en etablering allerede rundt yngre jernalder (Andersen 2002:409,427). De skriftlige kildene fra 1500-tallet vitner i alle fall om en samisk bosetting i Ofotfjorden konsentrert til indre Ofoten, men med enkelte gårder i ytre Ofoten (Andersen 1992:14-18).

Markasamisk bosetting i Sør-Troms ble trolig etablert som følge av endrede flyttemønster mellom kyst og innland. Årsaken til endringene er av enkelte forklart gjennom kriseår innenfor reindriften eller som en overgang til tamreindrift (Andersen 2002:2-3). Markasamisk bosetting har sin bakgrunn i fra tornesamiske reindriftssamer og muligens sjøsamer bosatt ved kysten i nordre Nordland og Sør-Troms (Kolsrud 1947, Vorren og Manker 1981, Brekmoe 2012), selv om sistnevnte er noe omdiskutert (Andersen 1992, Nielssen og Pedersen 1994, Hansen 1986).

Det som kjennetegner de markasamiske bosettingene, særlig i nyere tid, er tilflyttingen til områder som ofte ligger i høyereliggende daler, eider og lavfjellsområder. Ofte kan de ligge et stykke fra sjøen. De markasamiske bosetningene kjennetegnes ved et mer fastsatt bosetningsmønster med kombinasjonsdrift med innslag av reindrift, jordbruk, fiske og andre utmarksnæringer. Tidligere er det dokumentert et flyttemønster basert på skiftebruk med relativt lange oppholdsperioder styrt av beitetilgang. I løpet av 1800-tallet ble disse mer stedfestet med større vekt på jordbruk (Andersen 2005: 69, Sjølie 2003:39).

I Kvanndalen var det svenske reindriftssamer fra Jukkasjärvi, tilhørende Rautasvuoma og Talma, som bosatte seg her fra 1700-tallet og utover. Som med mange andre markasamiske boplasser er bygden plassert langs en tidligere flyttveg for svenske reindriftssamer (Brekmoe 2012:35).

En viktig faktor for det endrede økonomiske hovedgrunnlaget for de markasamiske områdene, var en stadig økende bumannsbefolkning. Disse etablerte nye gårdsbruk i områder som tidligere var flyttveier, samlingsplasser og beiteområder. Gjennom konfrontasjoner og klagesaker ble det fra myndighetenes side ofte lagt medhold til bumennene, noe som i praksis nektet reindriftseierne tilgang på tradisjonelle områder (Andersen 2005:70, Sjølie 2003:39). En innrapportering til Lappefogden i Troms i 1903 beskriver problematikken godt:

"Under mit opphold i Ofoten ved Liland og Herjangen blev der fra en Del Opsiddere fremført Klager over at Lapper i Tromsø Amt lade sin Ren komme ind i Nordlands Amt hvor den oppholder sig til dels uønsked længe og forvolder Skade paa eiendommer.(..)"

På bakgrunn av de mange konfrontasjonene og klagesaker ble det innført statlige reguleringer som skulle beskytte jordbruksområdene. Felleslappeloven av 1883 var en felles lov for Norge og Sverige som hadde fokusområde sør for Finnmark. Loven ble på mange måter starten på en fortrenkning av samisk reindriftsutøvelse fra området (Andersen 2005: 71-72).

Den markasamiske bosettingen fra nyere tid var i større grad bofast, og derav hadde man også tilpassede bygg og konstruksjoner. Det som på mange måter særpreger de markasamiske gården var at de ble bygget opp og preget gjennom kunnskapen og erfaringene som de hadde som reinnomader. Dette skapte en gård som skilte seg ut fra bumannsgårdene, der de tidligste markasamiske gårdsetableringene ofte hadde gammer for folk og fe. Disse kan ofte være runde, ovale eller rektangulære voller av ulik synlighet. Diameteren mellom vollene variere ofte mellom 2 meter til 10 meter med en bredde på 2-3 meter.

Det kan skilles ut tre ulike konstruksjonsprinsipielle gammetyper; buestangsgammen, stavgammen og en som er lik dagens låvvuer. Det fantes også fjøsgammer med båsinnredning (Brekmo 2012:35). Gammene sammen med rydningsrøyser, steingjerder, kjølegroper og utmarksveier er vanlige kulturminner man finner på markasamiske gårder (Sjølie 2003:40, Brekmo 2012:35). Det forekommer også uthus, løer, stuehus og fjøs i de senere etableringene. Disse er ofte laftet eller tørrmurt med enkelte torvtak. Andre teknikker som er å finne er stavreisning, sjeltring, bjørketekking og gjenbruksbord (Sjølie 2003:42-43).

Innenfor området ligger det fire kjente markasamiske bygder; Gállogieddi (Myrnes Søndre i Evenes kommune, Skáidi (Kvernmo) i Gratangen kommune, Luotnegohpi (Kvanndalen) i Narvik kommune og Vilgesvárre (Blåfjell) i Skånland kommune.

Den markasamiske gården Gállogieddi (Myrnes Søndre), som ligger ca. 3 mil vest for Bjerkvik, er i dag omgjort til et friluftsmuseum. Gården ble etablert av svenske reindriftssamer, mest sannsynlig fra Jukkasjärvi, for om lag 200 år siden. Gården består av våningshus, driftsbygning, eldhus og stabbur. I 1840 hadde gården to gammer, én høylae samt én bod (Myrvoll 1995:6). Næringsgrunnlaget baserte seg på slått fra utmarksslåtter og

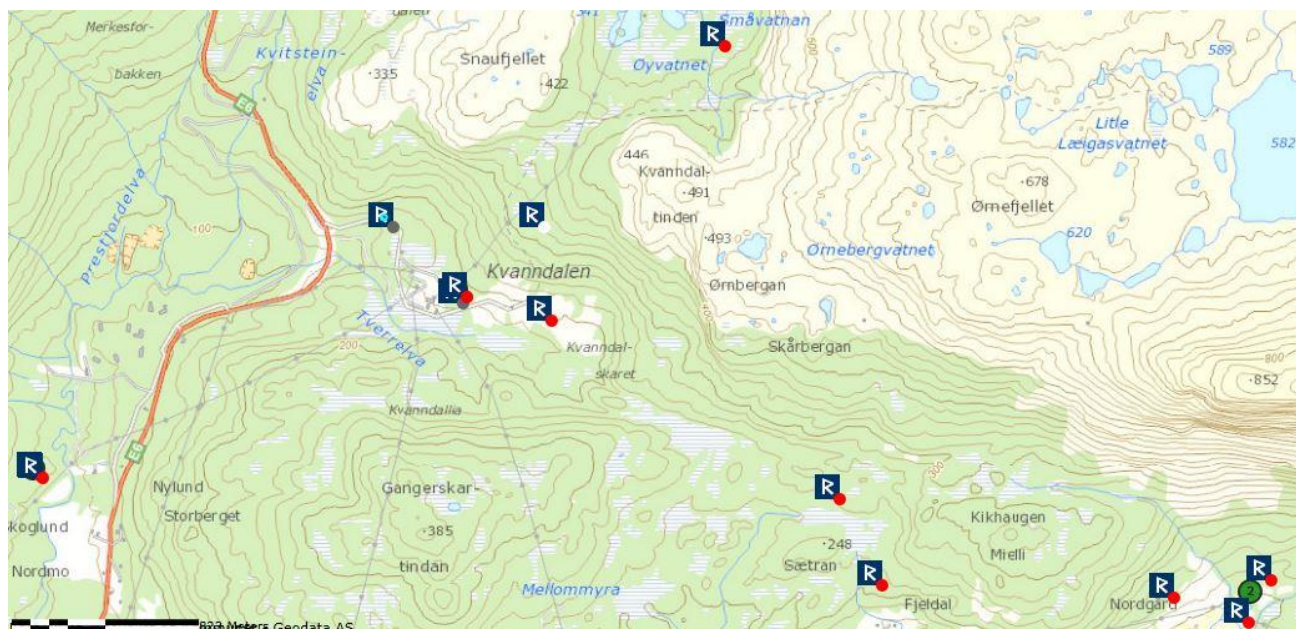
skogsenger, dyrking av poteter og korn, sanking av bær, urter og sennagress. Dyreholdet besto i all hovedsak av kyr, sau, geiter og hest (Myrvoll 1995:8).

Fra Kvanndalen kjenner man til en bosettingsfase som ble etablert rundt 1700 av svenske reindriftssamer fra Jukkasjärvi, og ligger langs en tidligere flyttvei for rein. Helt frem til 1950 var dalen utelukkende samisktalende. Her ble det drevet med jordbruk med innmarksslåtte samt høsting i utmarka. Mellom Kvanndalen og Småvatnene går det en eldre buvei som mest sannsynlig knyttet gården med utmarksbeitene ved Småvatnene og Øsevatnene, og her var det også tilgang til ferskvannsfisk. Angivelig skal det ha vært både sauer og tamrein som anvendte områdene øst i Kvanndalen som beiteområde; Tverrbergene, Vassdalfjellet og Leigasplataået (Brekmo 2012:35). Denne bosettingen ble ikke gjenfunnet ved registrering i 2012, og har mest sannsynlig vært id 60125.

4.2. Øvrige registrerte kulturminner og tidligere funn:

Ved Sametingets registreringen i 2012 ble det kun påvist ett årran, id 155140, på nordsiden av Kvanndalen (Brekmoie 2012). Senere ble dette supplert med rydningsrøys, gammetuft og hustuft, id 171297 (1-3) (Nilsen og Eira 2013). Andre registreringer som er gjort tidligere består av en gammetuft ved nedre Kvanndalen (id 27018) og en gammetuft nord for vestre Kvanndal (id 27019).

Nord for Kvanndalen ved Småvatnan er det registrert en gammetuft med gjemme og steinsettinger (id 155151). Vest ved Nordmo er det registrert boligamme og fjøsgamme ved Prestjordmarka (id 176800).



Figur 3: Registrerte kulturminner fra området rundt Kvanndalen. Kilde: Askeladden.

Sørvest mot Hartvikvannet er det registrert flere lokaliteter med gammetufter og andre konstruksjoner tilknyttet samisk bosetting. Ved Gammelheimen (id 56308) er det registrert

6 runde gressbevokste tufter. Like nord for Sætran er det registrert en gammetuft (id 37768), men her mangler det ytterligere informasjon. Like nord for Fjeldal er det videre registrert en førreformatorisk hustuft, men også her mangler det ytterligere informasjon.

Like nord for Hartvikvannen ved Knutelva er det totalt registrert 11 gammetufter fordelt på 3 ulike lokaliteter; Knutplassen (id 56310), Golparr (id 56311) og Bajnkjengoaseiktje (id 7590). De fleste av disse gammetuftene er runde/ovale der flere er registrert med voller og definerte inngangspartier.

Videre vest for Hartvikvannet er det registrert 7 lokaliteter med til sammen 20 gammetufter. Disse består av Cjokadere (id 47019), Persletta (id 27021), Hartvigvandet nedre (id 36959), Bjerkvik lille (id 27020), Gamberget (id 146569), Vasshaug (id 47020) og Reigijakka-Hulelven (id 56309). De eneste tuften som har noen datering er enkelte gammetufter ved Vasshaug, der flere er satt til perioden 1845-1898. På Medbyfjellet er det registrert et lengre ledegjerde på ca. 100 meter (id 150762).

De fleste av de registrerte lokalitetene består av gammetufter, ofte runde eller ovale med markante voller. Størrelsen varierer noe, men de fleste er registrert med en diameter på ca. 6 meter. Som tidligere nevnt er de færreste av lokalitetene daterte, men ved Vasshaugen har man en del skriftlige og muntlige kilder på at flere av gammetuftene ble anlagt i løpet av 1800-tallet, og at den siste ble revet i 1927. Den generelle beliggenheten til lokalitetene på et alminnelig plan viser at disse, på lik linje med Kvanndalen, ligger i kjente markasamiske områder. Plasseringen er et stykke fra sjøen og ligger i et område som tidligere har vært kjente trekkveier for rein. I følge Oddmund Andersen er det i Narvik kommune registrert 19 lokaliteter med 57 samiske tufter som kan knyttes til markasamisk bosetting (Andersen 2002:224-225).

Det er også registrert enkelte løsfunn fra Narvik kommune. De fleste av løsfunnene er, i kraft av å være kontekstløse løsfunn, i mindre grad berikende da de fleste er av uvisst datering. Mange av funnene innehar en lang bruksperiode som vanskelig lar seg datere uten en sikker kontekst. Av daterbare funn ligger de fleste fra middelalder og fremover. Enkelte funn stammer fra jernalder, herunder pilspiss i jern, beinskaft og øks (Andersen 2002:236-237). Løsfunnene er heller ikke av en art som lett lar de anvendes som kilde til sosiale, etniske og kulturelle forhold. Løsfunnene er først og fremst knyttet til økonomi og vanlige dagligdagse gjøremål.

4.3. Andre arkeologiske undersøkelser:

Generelt sett er det svært få samiske gammer og hustufter som har vært arkeologisk undersøkt gjennom en arkeologisk totalgraving. De fleste kildene til markasamisk bosetting er kommet fra historiske kilder og i mindre grad fra arkeologiske utgravninger. Det er gjort arkeologiske utgravninger av enkelte gammetufter og konstruksjoner. Disse er i all hovedsak totalgravd.

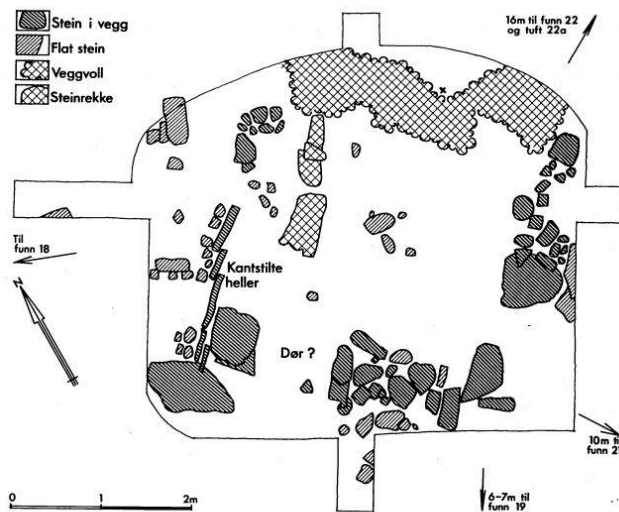


Fig.39. Plan av Elvejord, hus 20.

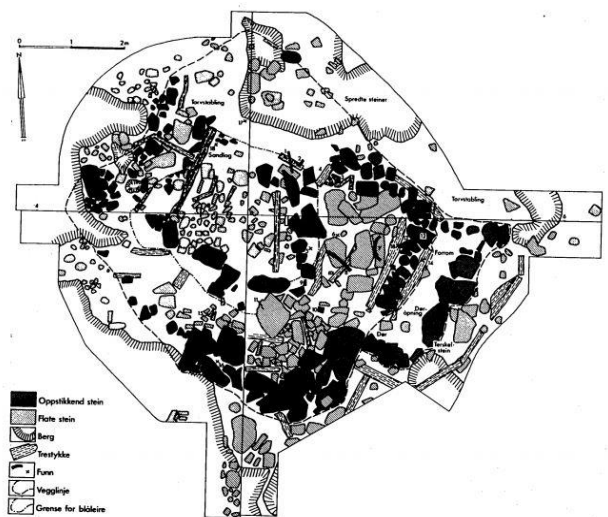
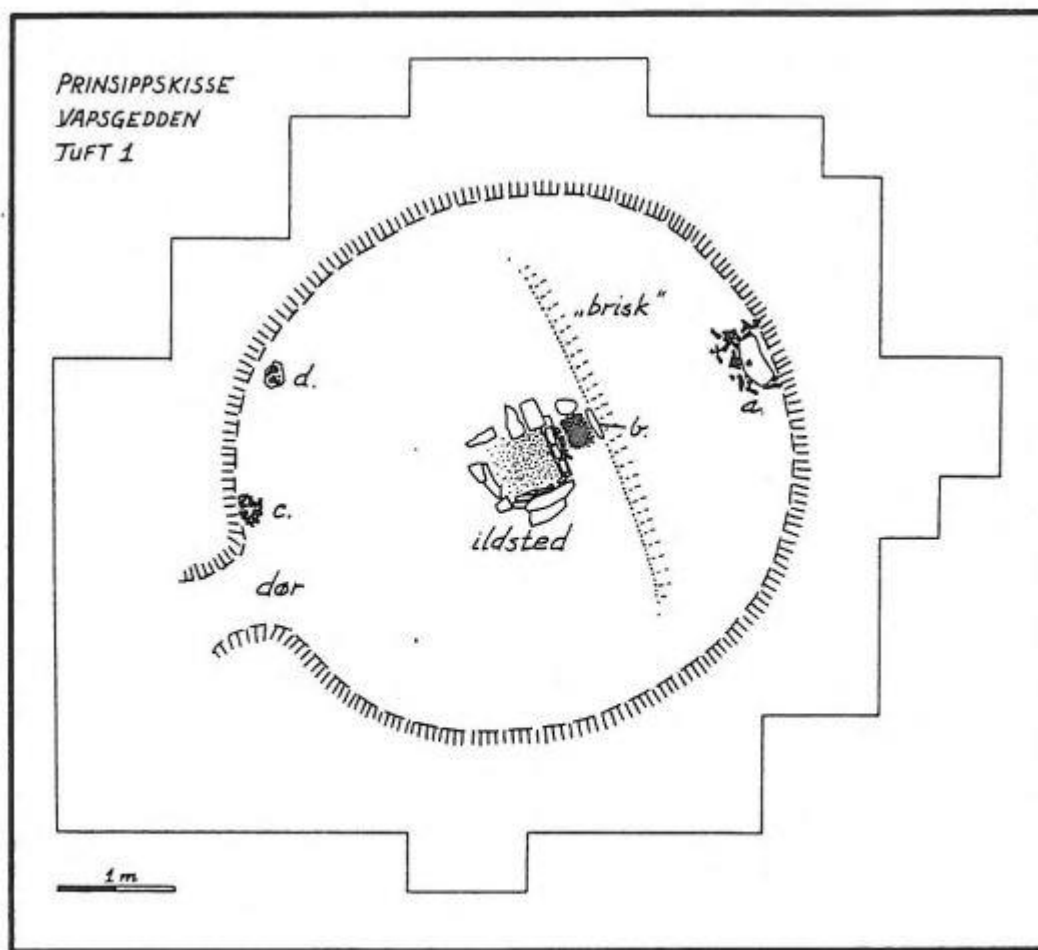


Fig. 38. Plan av Elvejord hus 1, Smia.

Figur 4: Gammetuft (t.v) og smie (t.h) fra Elvejord, Lyngen kommune. Fra Simonsen 1980.

Blant annet ble det totalgravd 3 samiske gammetufter på Elvejord i Lyngen i tilknytting til Helgøyprosjektet (Simonsen 1980:189-228). Simonsen tolker lokaliteten som et samisk gårdstun bestående av 3 torvgammer med 3 tilhørende «firkantete tømmerhus», og det bemerkes at lokaliteten ligger «uten umiddelbar kontakt med sjøen» (Simonsen 1980:221). Simonsen bemerker at tømmerhusene i all hovedsak er tilknyttet fjøs og smie, mens torvgammene har blitt anvendt til «våning». Videre bemerkes det at de «fremmede» kulturtrekkene storfehold og jernsmiing er å finne i «hus av fremmed, tillært type», og at «våningshuset» er utformet etter egne nedarvede byggetradisjoner (Simonsen 1980:219-220). Lokaliteten dateres til perioden 1610-1700 (Simonsen 1980:218), og har dermed mange likhetstrekk med markasamiske gårdsbosetninger.

På Spildra i Kvænangen ble det totalgravd én gammetuft (Grydeland 1996:29-36). Vapsgedden (Søsterneset) består av to større tuftegrupper med tre sikre tufter, og fire usikre tufter, nausttuft og gravhaug. Gammetuften var rund bestående av definert inngangsparti, ildsted og boassjo-stein. Det ble også funnet et dyreofer like ved inngangspartiet, lagt under heller. Dateringen viser til en bruksperiode i første halvdel av 1500-tallet (Grydeland 1996:36).



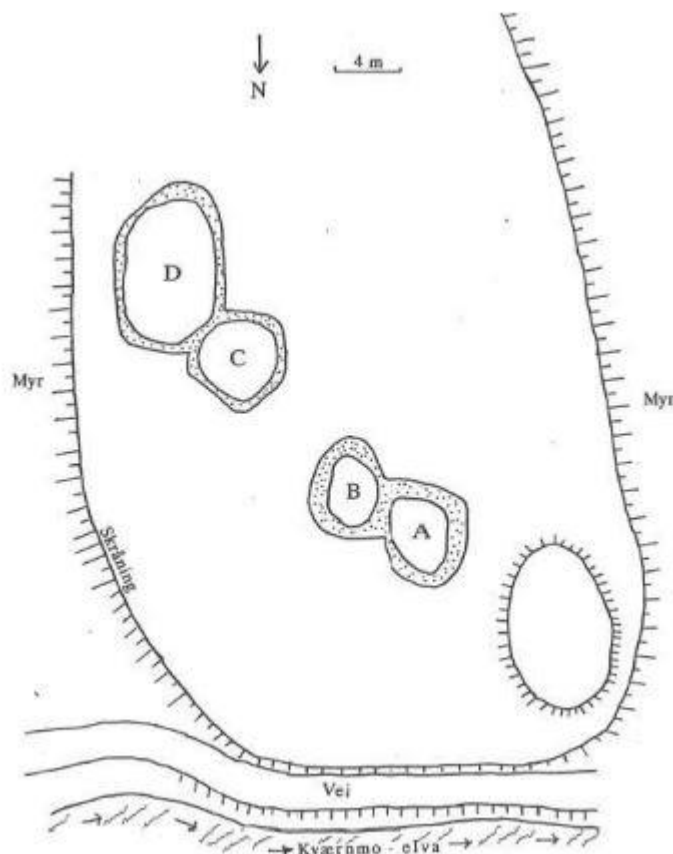
Figur 4: a. beinansamlingen ved bakveggen, b. den mulige *boassjo*-steinen, c. færeofferet ved inngangsdøra, d. liten ansamling av husdyrbein.

Figur 5: Gammetuft fra Vapsgedden, Spildra. Fra Grydeland 1996.

Det ble også totalgravd én hustuft i Skjærvika, Hammerfest kommune. Tuften er tolket som et hus med flere bruksfaser og ombygninger. Strukturen har likhetstrekk med en fellesgamme (Henriksen et al. 2013:144-165). Tuften er argumentert for å ha to bruksfaser, hvor den eldste delen er tolket som en rund gammetuft. Den yngre delen er rektangulær og kan ha vært en forlengelse av den eldre tuften. Den siste bruksfasen har muligens omfattet begge struktureldene, og kan ha vært en fellesgamme. Det trekkes likhetstrekk til en samisk fellesgamme og tidsmessig er disse tolket å ligge fra ca. 1600-tallet og utover. Tuften dateres til 1700-tallet (Henriksen et al. 2013:164-165).

For området i nordre Nordland og Sør-Troms er det først og fremst Oddmund Andersens hovedfagsarbeid (1992) og doktorgradsavhandling (2002) som i all hovedsak har befattet seg med arkeologiske undersøkelser av samiske gammer, og da tilknyttet markasamiske bosettinger. Undersøkelsene er omfattet av utgraving og tar for seg både markegårder og økonomiske utmarksområder/fjellområder. Hovedmålet var å dokumentere spor etter den eldste bosetting ved de ulike lokalitetene, og det ble søkt etter områder med kulturlag av gårdsgrunnkarakter (Andersen 2002:239-241). De fleste undersøkelsesområdene ble utgravd på mindre flater/sjakter på ca. 2x1 meter, med lagvis graving til bunnen av kulturlagene.

Hovedmålsettingen var i all hovedsak å få datering fra etableringsfasen av markegårdene, og på bakgrunn av hovedmål, tid og ressurser ble lokalitetene ikke totalgravd (Andersen 2002:242-243).



Figur 6: Tufteparene ved Kvernmo, Gratangen kommune. Etter Andersen 2002.

Av nærliggende lokaliteter til Kvanndalen har Andersen undersøkt lokaliteter fra Vassdalen, Hartvigvandet Nedre og Kvernmo. Undersøkelsen ved Kvernmo, Gratangen kommune, tok utgangspunkt i én av fire registrerte tufter. Lokaliteten består av fire tufter som er parvis anlagt. Den utgravde tuften (tuft A) besto av en 2x1 rute tilknyttet ildstedet, og hadde en stratigrafi bestående av 3 lag. På bakgrunn av ^{14}C -dateringer dateres etableringen av tuften til 1700-tallet med en sekundær bosettingsfase tilhørende 1800-tallet. Andersen tolker lokaliteten til å være konstruert med en boliggamme samt en frittstående fjøs og løe (Andersen 2002:251-253).

Hartvigvandet Nedre ligger ved Hartvigvandet i Narvik kommune. Det er registrert fem runde, og én oval gammetuft på lokaliteten. Undersøkelsen anvendte prøvestikk og åpnet en rute på 40x40 cm. Det ble undersøkt to ulike tufter, med datering til siste del av 1700-tallet og begynnelsen av 1800-tallet (Andersen 2002:258-259).

Vassdalen ligger mellom 120-140 meter over havet ca. 1 kilometer fra sørenden av Hartvikvandet. Lokaliteten består av gammetuft, fjernet løe og fjernet gamfjøs. Det ble tatt et prøvestikk på 2x1 meter på en flate med kulturlag. Det var ingen synlige spor på overflaten. Det er spor etter tre ulike bosettinger på lokaliteten, og Andersen daterer disse til perioden fra første del av 1700-tallet og frem til 1900-tallet (Andersen 2002:266-267).

På bakgrunn av disse resultatene konkluderer Andersen med at området rundt Kvanndalen har en nedre datering til starten av 1700-tallet. Det er også gjort funn som tyder på at blandingsøkonomi med fiske, jordbruk og tamreinhold allerede var etablert i denne perioden (Andersen 2002:407).

4.4. Lokalkunnskap og informanter:

Under feltarbeidet ved Kvanndalen fikk vi en del informasjon fra ansatte ved transformatorstasjonen. Det ble blant annet fortalt at det i området skulle ha ligget en sjå eller løe for lagring av torv. Hvor lenge siden det var snakk om ble ikke avklart. Videre ble det også fortalt at det skal ha gått et gjerde fra stasjonen og østover, delvis i det nordlige området av feltet. Dette viste seg i ettertid å stemme. Det ble også tipset om enkeltpersoner som kunne sitte på lokalhistorie om området, men grunnet feltarbeidets avkortede tid, ble det ikke tid til å avtale møte nærmere.

4.5. Undersøkelsens relevans:

Som det fremkommer av tidligere arkeologiske undersøkelser er det svært få samiske gammer og hustufter som er arkeologisk undersøkt i større grad. Kunnskapen om konstruksjon og funksjonsinndeling er derfor lite belagt arkeologisk sett, og de fleste kildene man har er hentet fra historiske- og etnografiske kilder. Selv om de tidligere nevnte undersøkelsene (se 4.3) har beriket den arkeologiske kunnskapen, er det totalt sett et veldig lite baseringsgrunnlag.

Derfor vil en arkeologisk undersøkelse av både gammetuften og hustuften være et svært viktig supplement til dagens forskning vedrørende samisk byggeskikk, dagligliv, landskapsutnyttelse og økonomiske strategier. Særlig da man har en del historiske- og etnografiske kilder som kan berikes med arkeologisk dokumentasjon og analyse. Et underliggende punkt relatert til den markasamiske bosettingen er forbindelsen til den økonomiske strategien sett i forhold til tidsperiode og etablering.

5. Målsetting og prioriteringer

Som det fremkommer av den historiske konteksten, tidligere utgravninger og undersøkelsens relevans ble målsettingene og prioriteringene ble en av målsettingene å totalgrave både hustuften og gammetuften. De tidligere utgravningene har avdekket et relativt stort og variert funnmateriale både i selve tuften, men også i områdene rundt (Simonsen 1980, Grydeland 1996, Henriksen et al. 2013). Det ble også satt som et mål om å avdekke og grave de tilhørende aktivitetsområdene. Den overordnede målsettingen ved den arkeologiske undersøkelsen av hustuften (id 171297-1) og gammetuften (id 171297-2)

var å avklare og definere byggeskikk, alder og funksjon. Dette skulle oppnås gjennom delmålsettingene:

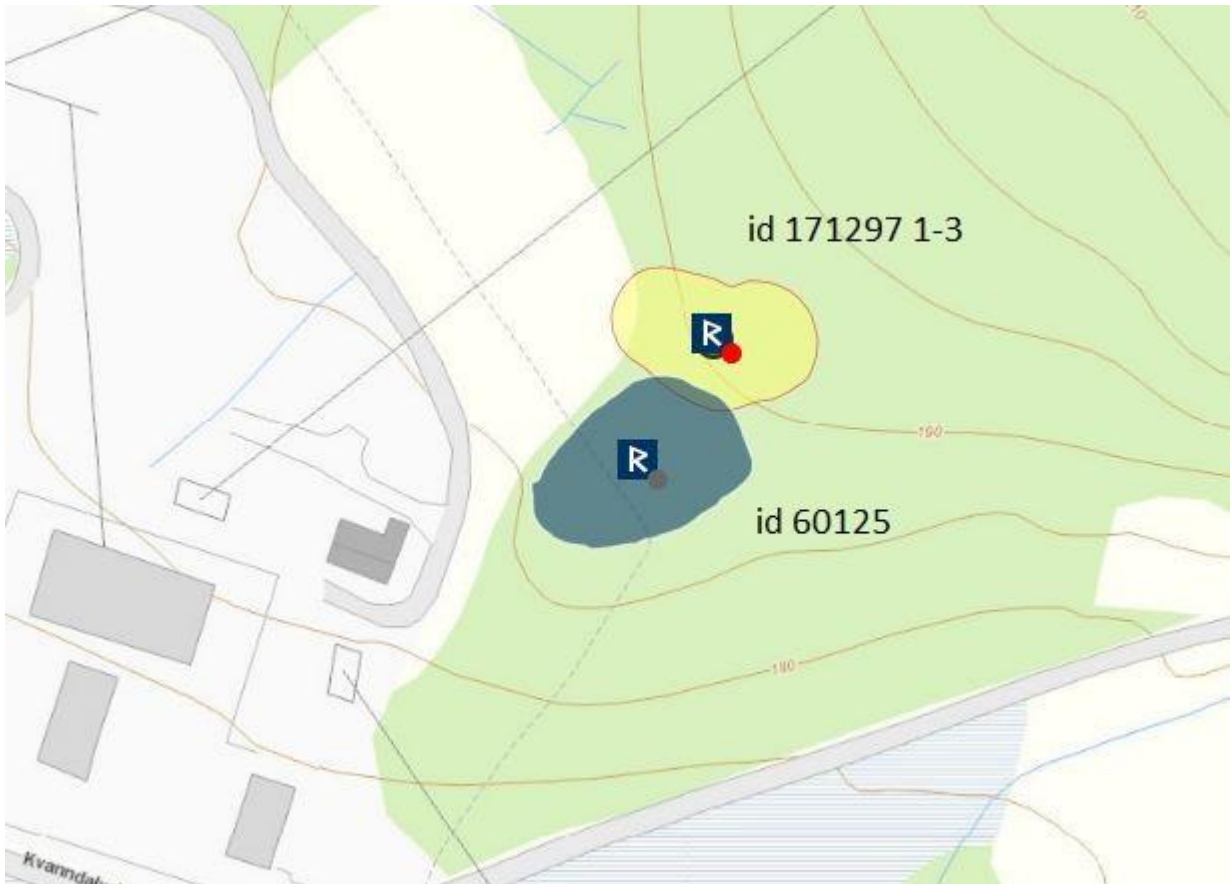
1. Dokumentere konstruksjonsdetaljer ved gammetuft og hustuft, tidspunkt for anleggelse og eventuelle senere bruksfaser.
2. Dokumentere boligflate og vegger, spesielt med hensyn til inndeling i ulike bruksområder.
3. Dokumentere deler av området umiddelbart utenfor tuftene, spesielt områdene rundt inngangspartier, med tanke på utendørs aktiviteter og avfallsdeponering.

For å oppnå disse målene var det ønskelig å åpne inntil 80 m² i tilknytting til hustuften og gammetuften.

Hustuften (id 171297-1) ble tolket som en struktur med flere funksjoner og mulige romlige inndelinger. Dette fordrer en mer komplisert utgraving, da yngre hus med flere funksjoner og rominndelinger er mer sammensatte konstruksjoner. Det ble derfor ønsket å avtorve samt rense opp i og rundt strukturen, før den arkeologiske utgravningen skal gjennomføres etter singel-context prinsippet. Dette betyr at hver kontekst dokumenteres og graves separat, hvorpå alle funn relateres til sin respektive kontekst.

Gammetuften (id 171297-2) ble tolket som relativ enkel i konstruksjon og oppbygning, og derfor ble det forespeilet en utgraving med vektlegging av dokumentasjon mellom gulv, vegger og terrenget rundt. Derfor ble det ønsket å åpne parvise diagonale seksjoner for å få frem profilbenker som kan vise viser de stratigrafiske relasjonene. Selve gulvflaten/boflaten skulle graves stratigrafisk hvis mulig, og alle funn måles inn enkeltvis.

I nevnte lokaliteter skal samtlige strukturer og kontekster dokumenteres i plan gjennom digital oppmaling og fotodokumentasjon. For dokumentasjon av sekvensielle bruksperioder skal det tas ut radiologiske prøver fra profiler. Alle prøver skal dokumenteres på profiltegninger eller annen dokumentasjon.



Figur 7: Lokalitet id 60125 (blått innriss) og id 171297 1-3 (gult innriss).

Rydningsrøysen (id 171297-3) skulle avdekkes og renses frem med graveskje før den ble dokumentert ved hjelp av detaljerte innmålinger med totalstasjon og fotogrammetri. Det var også viktig å dokumentere røysas relasjon til topografi, gammel innmark og gårdsbosetting.

Det var også ønskelig å undersøke området nedenfor de overnevnte strukturene, da området skal ha hatt et felt med gammetufter (id 60125). Da området er utsatt for svært mye moderne aktivitet var det veldig usikkert hvor mange tufter som opprinnelig kan ha stått her. Et større område ble derfor undersøkt ved hjelp av prøvestikking. Prøvestikkene var på ca. 40x40 cm med ulik dybde. Prøvestikkene ble lagt ut over område der gammetuftene tidligere er blitt registrert.



Figur 8: Feltet sett mot nord fra den nedre flaten Her skal det opprinnelig ha ligget flere gammetufter. Her sees også den øvre flaten hvor lokaliteten 171297 ligger. Foto: Janne Oppvang.

Prioriteringer og strategier jfr. prosjektplan ble utformet etter avtorving av strukturene. Vi delte oss opp i ulike lag slik at avtorving ble gjort relativt simultant. Etter avtorving ble det enklere å presisere tidsbruk og omfang vedrørende strukturene.

6. Undersøkellesmetode og dokumentasjon

6.1. Metode

Hele feltet var før ankomst ryddet for skog og småkratt, slik at området så helt annerledes ut enn da registreringene ble utført. Feltmetoden var som følge av prosjektplanen noe ulik for de forskjellige strukturene. For å få en bedre oversikt over feltet ble hele overflaten ryddet for kvist, løv og andre døde vegetasjonsrester, slik at man kunne få et bedre bilde av overflaten og relasjonene mellom strukturene. Det ble brukt krafser og graveskjeer for dette arbeidet. Denne prosessen forenklet også defineringen av feltet, slik at den digitale innmålingen og avgrensningen av både felt og strukturer ble mer presis. Selve feltet ble kontrollmålt opp mot registreringsdata og kontrollregistrert. Samtlige strukturer ble gjenregistrert med korrekt geografisk data, og deretter gitt egen felt-ID.



Figur 9: Struktur A1100 før fremrensing og avtorving. Mot vest. Foto: Janne Oppvang.

Struktur A1100 (registrert som rydningsrøys) ligger i en helning like vest for den øvre flaten. For å få et overblikk over strukturens oppbygning og utbredelse ble det fremrenset og avtorvet i og rundt strukturen. Etter fremrensing ble strukturen dokumentert gjennom fotogrammetri og vanlig fotodokumentasjon.



Figur 10: Struktur A1100 avtorvet og fremrenset. Mot sørvest. Foto: Janne Oppvang.



Figur 11: Struktur A1000 før avtorving. Mot øst. Foto: Janne Oppvang.

Struktur A1000 (registrert som gammetuft) ligger på den øverste flaten mot nordøst. Strukturen skulle i all hovedsak dokumenteres med tanke på relasjon mellom gulv, vegger og terrenget rundt. Derfor ble det lagt opp til å åpne to diagonale seksjoner i tufta, slik at man får avdekket både dokumentasjon i plan, men også gjennom profilbenker. Fordelen med å grave ut slike «kakestykker» er at man kan få dokumentert både de planmessige forholdene gjennom stratigrafisk graving, men også bevare de stratigrafiske relasjonene i de gjenværende profilbenkene.



Figur 12: Struktur A1000 avtorvet og fremrenset. Mot nord. Foto: Janne Oppvang.

Gammetuften ble avtorvet med spadestikk rundt strukturen hvorpå torven ble fjernet med graveskje. Det ble videre finrenset med graveskje over det åpnete feltet for å kunne påvise eventuelle fyllskifter eller andre konstruksjonsspor. For å danne seg et lite bilde av den stratigrafiske situasjonene ble det gravd et lite prøvestikk inn mot midten av tuften. Deretter ble det lagt ut diagonale «kakestykker» som ble gravd ut stratigrafisk. Det ble gravd ned til steril undergrunn, før det ble dokumentert digitalt med foto og fotogrammetri.



Figur 13: Struktur A1050 (hustuft) før opprensning og avtorving. Sett mot nord. Foto: Janne Oppvang.

Struktur A1050 (hustuft) ble avtorvet og fremrenset ved bruk av krafse og graveskje. Strukturen ligger i overgangen mellom den øvre og nedre flate ved lokaliteten. Den mest synlige og største konstruksjonsbestanddelen består av en tørrmur i sør. Da strukturens avgrensning i all hovedsak in situ ble dannet av tørrmuren, var det viktig å få avtorvet slik at strukturens utstrekning kunne bedre defineres. Det ble deretter finrenset ned til et definert grålig sandlag.



Figur 14: Struktur A1050 etter avtorving og rensing. Mot vest. Foto: Janne Oppvang.

Det ble startet å grave i diagonale «kakestykker», også her ble det lagt inn et lite prøvestikk inn mot tuften. Etter prosjektplanen skulle hustuften graves singel-context som følge av intrikat stratigrafi, men det ble fort tydelig at det i all hovedsak ikke var noen entydige og definerte kulturlag eller spor etter konstruksjonsdetaljer. På bakgrunn av dette gikk vi bort fra å grave strukturen i singel-context, rett og slett i mangelen på entydige kontekster. Strukturen ble gravd i diagonale kakestykker med definerte profilbenker mellom disse.

Stratigrafien besto i all hovedsak av omrotet og spettete sandlag med få definerte stratigrafiske skiller, noe som også ble tydelig i profilene etter hvert. For å unngå ulike tolkninger basert på omrotede lag, ble det valgt å grave resterende struktur i rene mekaniske lag på 5 cm eller påviste endringer i jordsmonnet.

Det ble også åpnet en del utenfor de nevnte strukturene, ofte for å kunne avgrense samt definere strukturer. Det ble også gjort for å eventuelt kunne avdekke spor eller funn som kunne være med på å få et bedre innblikk i lokalitetens historie. Disse feltene ble avtorvet og fremrenset med krafse og graveskje. Der det kunne påvises klare lag, ble disse gravd stratigrafisk.

I lokaliteten nedenfor id 171297 ligger en flate med id 60125, som angivelig skal ha vært et sted med flere gammetufter. Dette området ble undersøkt gjennom prøvestikk på ca. 40x40 cm med dybde ned til steril grunn. Prøvestikkene tar sikte på å få en oversikt over de stratigrafiske forholdene ved å grave små hull ned i jorden. Prøvestikk kan dermed dekke et større område på kort tid, og vil kunne gi god informasjon vedrørende stratigrafiske forhold som for eksempel moderne påvirkning, kulturlag og andre avsetninger.

6.2. Digital dokumentasjon

All dokumentasjon ved Kvanndalen ble utført digitalt, enten gjennom vanlig fotodokumentasjon, totalstasjon eller ved bruk av fotogrammetri. Det ble brukt totalstasjon og innmålingssystem fra Trimble samt Photoscan fra Agisoft. Det ble etablert 4 fastmerker som ble brukt gjennom utgravingen for daglig etableringer av stasjonen. Selve feltet ble kontrollmålt opp mot registreringsdata og kontrollregistrert. Samtlige strukturer ble gjenregistrert med korrekt geografisk data, og deretter gitt egen felt-ID.

Intrasis er et GIS basert program som behandler geografiske data ved en arkeologisk utgraving. Programmet er satt opp med utgangspunkt i tallkoder som generere ulike definerte geometriske figurer. Eksempel på kode kan være 2A1050. Koden betyr i all hovedsak at det er målt inn et polygon (2) som er tolket som et arkeologisk objekt (A), og er gitt en identitet gjennom 1050. En kan også relatere ting til hverandre gjennom kodene. Hvis man eksempelvis skulle ta ut en trekullprøve fra struktur 1050 blir koden slik: 1 (målt inn som ett enkelt punkt), 1050 (angir strukturen det gjelder) og 133 (dette er et løpende nummer som gir prøven en unik id). Skal man ta en ny prøve fra samme struktur blir da koden 1F1050.134. På en slik måte blir relasjoner mellom strukturer (tuft) og gjenstander/prøver systematisert og gitt en enkel oversikt over hva som hører sammen. Dette systemet bidrar også med å gi korrekt kronologi som gjenstandene ligger i, eller blir funnet i.

I all hovedsak ble feltets avgrensning innmålt som et overordnet polygon. Alle områder innenfor feltet der det ble avtorvet og åpnet ble innmålt fortløpende. Strukturer ble innmålt og gitt egen felt-ID. Det ble også gjort daglige innmålinger av utgravde områder slik at man til enhver tid hadde oversikt over hvor mye som var gravd. Alle funn ble målt inn fortløpende med eget funn-nummer relatert til struktur eller område. Dette ble også gjort for eventuelle kullprøver og makrofossile prøver.

Det ble brukt fotogrammetri ved utgravingen for dokumentasjon av planrelasjoner og strukturer. Fotogrammetri anvender vanlig fotokamera som i kombinasjon med dataprogrammet Photoscan kan generere høyoppløselige 3D-modeller. I praksis settes det ut minimum tre triggpunkter (målepunkter som benyttes for å kunne gi modellen relasjonspunkter både til georeferering og modell) som måles inn med totalstasjon, før man tar sekvensielle, overlappende fotos av lokaliteten, ofte ved bruk av fotostang (Se Kjellman 2012 og Gjerde og Hole 2013).

7. Observasjoner og resultater

7.1. Strukturer og stratigrafi

Rydningrøys A1100 (id 171297-3):



*Figur 15: Innrisset dato på sementblokk tilhørende gjerde. Mot vest.
Foto: Janne Oppvang.*

Strukturen ligger i en vestlig skråning på den øvre flaten. Ved ankomst var det 6-7 synlige steiner, med flere under et tynt torvlag. I og rundt strukturen har det vokst flere bjørketrær som har skapt litt rotgang i området. Det ble også observert flere sementklosser som gikk i akse sør-nord gjennom strukturen, før det vinklet mot nordvest. Disse stammer fra et moderne anleggsgjerde, og klossene ble anlagt den 23 juni i 1959.

Midt i strukturen ble det også funnet et sementelement med armeringsjern intakt i klossen. Gjerdet er senere blitt fjernet,

da de fleste er kappet av inntil sementblokken, og det eneste som vitner om gjerdet er klossene.

Da vi rensset opp og avtorvet rydningsrøysen fikk vi et bedre overblikk over strukturen. Den er relativt liten og lav og måles til ca. 3 x 3,5 meter (ø-v, n-s). Vegetasjonen besto av gress, lyng, mose og bjørketrær. Torven var ikke tykk, men hadde store mengder bjørkerøtter i seg. Torven besto av et topplag etterfulgt av et mindre dekompostert underlag. Den totale tykkelsen på torven varierte mellom 2-5 cm. Under torvlaget kom det frem et grått siltholdig sandlag, hvorpå vi valgte å stoppe.



Figur 16: Mulig rydningsrøys. Sementelementet er støpt ned i strukturen.

I dette siltlaget lå det enkelte løse steiner som var tolket som en del av rydningsrøys, mens det var langt flere større jordfaste steiner som gikk ned i undergrunnen. Teknisk sett var de fleste steinene deler av berggrunnen, noe som vår undersøkelse også kunne konkludere med. Forhøyningen som er registrert som mulig rydningsrøys er naturlig berg som i moderne tid er benyttet som fundament for deler av et

industrigjerde som tidligere har ligget rundt trafostasjonen. Strukturen ble i felt avskrevet som naturlig berg og som følge av dette ble det heller ikke brukt mer tid på å dokumentere strukturen utover fotografi og fotogrammetri.

7.2. Gammetuft A1000 (id 171297-2):

Strukturen ligger i det nordøstlige hjørnet av den øvre flaten. Ved ankomst i felt var denne strukturen lite synlig på overflaten. Den fortegnest seg som en liten forsenkning i landskapet omgitt av flere granrøtter samt en mulig steinmur mot vest. Forsenkningen var ikke mer enn ca. 10-15 cm. Forsenkningen var omgitt av en liten voll, hvor den mulige steinmuren gikk i akse sør-nord. De resterende forhøyningene besto av små, mindre definerte høyder som skapte et kvadratisk senter. De ytre forhøyningene var noe usikre og ble målt til ca. 3 x 3 meter. Strukturen er registrert som en gammetuft med oval form, og måles til 4,5 x 4 meter. Det nevnes også at det påvises steiner i vollen.



Figur 17: Struktur A1000 før avtorving. Mot vest. Foto: Janne Oppvang.

Tuften ble snittet i diagonale kakestykker og gravd stratigrafisk. Torven ble fjernet ved hjelp av krafse og graveskje. Torven besto av et topplag etterfulgt av et eldre dekompostert torvlag. I torven ble det funnet en patron. Etter avtorving ble det tidlig tydelig at den antatte tørrmuren som skapte den vestlige vollen var naturlig berg. Videre ble det også registrert at de mange bjørkerøttene som vokste like ved og rundt strukturen kan ha bidratt til å skape forhøyninger i landskapet gjennom rotgang og vekst. Under torvlaget fulgte et ensartet grått

siltholdig sandlag som lå som et homogent lag over hele det avdekkede området. Det ble rensset fint frem med graveskje da det kunne avdekkes eventuelle spor etter strukturer eller andre fyllskifter. Etter fremrensing i plan av det grå laget ble ikke påvist noen fyllskifter eller tegn som kunne antyde spor etter strukturer eller konstruksjoner. Laget ble rensset frem før det ble fotografert og dokumentert med fotogrammetri.



Figur 18: Struktur A1000 rensset for torv. Til høyre ses naturlig berg som danner en liten voll. Mot sør. Foto: Janne Oppvang.



Figur 19: Diagonale graveseksjoner påbegynt i struktur A1000. Midt i bildet ses også prøvestikket. Mot sørvest. Foto: Janne Oppvang.

Det ble samtidig gravd et lite prøvestikk i selve strukturen for å få bedre innblikk i stratigrafien. Her viste det seg å være en vanlig podsolprofil. En podsolprofil er i all hovedsak en av de vanligste jordsmonnsprofilene som er å finne i Norge, og den er også svært naturlig og inngår i en dannelsesprosess som går over mange 1000 år.

Podsolprofil oppstår i all hovedsak i kalde fuktige områder med mye nedbør. Nedbøren skaper en økt utvasking fra bergarter med lite baser. Ofte skapes slike profiler av lav pH,



Figur 20: Prøvestikk i struktur A1000 med podsolprofil. Mot nord. Foto: Janne Oppvang.

stor grad av utvasking, lite nitrat og dannelse av råhumus. Det er også få organismer som omdanner humus og det skaper et generelt syrerikt innhold. Samtidig er ofte det organiske nedfallet fra barskog resistent mot nedbryting i kraft av sitt høye innhold av lignin og harpiks. De sure bestanddelene vaskes ned i jordsmonnet og det sure miljøet har i liten grad nøytraliserende evner.

Podsolprofilen består av et strølag med nedfallsprodukter og annet organisk materiale. Under dette ligger et råhumuslag (fermenteringslag med delvis omdannet materiale), som går over i et helt omdannet

humuslag (humifiseringslag). Dette defineres som humusdekke. Utvaskingen av humusdekke resulterer ofte i et lyst grått bleikjordslag, som etterfølges av et utfellingslag som i kraft av at jernsalter akkumuleres og skaper en økt pH-verdi avgir en rustrød farge. Under disse lagene finnes den relativt upåvirkede mineraljorden. Men en podsolprofil er en naturlig dannelsesprosess som ikke er påvirket av menneskelig aktivitet (<http://www.mn.uio.no/>).



Figur 21: Struktur A1000 ferdig gravd. Her ses tydelig bleikjordslaget etterfulgt av det rødlige utfellingslaget. Mot vest. Foto: Janne Oppvang.

Etter at det grå sandlaget ble fremrenset, ble strukturen delt inn i diagonale graveseksjoner, slik at man fikk en gjennomgående profilbenk gjennom strukturen. Deretter ble det valgt å grave diagonale felt med stratigrafisk graving, herunder det NV og det SØ delen. Gravingen ble gjennomført med graving i ruter på 1 x 1 meter. Gjennom den stratigrafiske gravingen gjennom det grå laget, ble det ikke påvist strukturer, konstruksjonselementer eller funn. Laget var ca. 5 cm tykt og ble i sin helhet gravd som ett lag.

Det grå laget ble etterfulgt av et rødbrunt sandlag. Dette lå over hele det åpne feltet, og ble gravd stratigrafisk i ruter. Det ble gravd ca. 10 cm ned i dette laget, og da det ikke ble gjort noe funn som kunne tyde på at det var påvirket av menneskelig aktivitet, ble det valgt å avslutte gravingen på dette nivået. Heller ikke i dette laget ble det påtruffet noen spor etter konstruksjonselementer, strukturer eller funn. Laget ble tolket som naturlig.

Strukturen ble undersøkt ned til utfellingslaget uten at det ble påvist noen strukturer eller andre menneskeskapte inngrep. Struktur A1000 ble derfor avskrevet som naturlig. Bergmasser mot vest har sammen med rotvekst fra bjørk og gran skapt naturlige forhøyninger, som igjen har skapt tilsynelatende voller rundt en forsenkning. Strukturen ble avtorvet, rensset frem og gravd stratigrafisk i diagonale graveseksjoner. De resultater som fremkom etter den arkeologiske undersøkelsen av struktur A1000 samsvarer med den stratigrafiske situasjonen som ble det dokumentert i prøvestikket. Strukturen kan dermed avskrives.

7.3. Hustuft A1050 (id 171297-1):

Struktur A1050 er beskrevet i Askeladden som «*Hustuft på 5 x 4 meter. Tørrmurt med flate steiner, 3 av disse er synlig på sørøst siden. Overgrodd av lyng og mose. Flere større furutrær vokser over og rundt hustuften*». Strukturen ligger på den øvre flaten med tørrmur i sørlig helningen ned til nedre flate. Sørsiden er godt synlig med oppmurt tørrmur med enkelte nedrasinger. Mot øst kan også tørrmuren følges et stykke inn på flaten før den flukter med bakkenivå mot nord. Den generelle formen på strukturen er kvadratisk, selv om det ikke lot seg definere avgrensingen mot nord og vest i like stor grad. Det vokser flere trær i strukturen, blant annet en stor gran noenlunde midt i strukturen.



Figur 22: Struktur 1050 etter avtorving. Mot nord. Foto: Janne Oppvang.



Figur 23: Struktur A1050 etter avtorving. Mot sørvest. Foto: Janne Oppvang.

Tørrmuren måles til ca. 2 meter i akse sørvest-nordøst og er ca. 60 cm høy i sør mens den flukter med bakken mot nordøst. I sør går muren i akse vest-øst og er ca. 3,5 meter lang og mellom 70-100 cm høy. Men det var noe vanskelig å definere denne siden som intakt, og det er mye som tyder på at det i mindre grad er en langsgående tørrmur her. Avgrensingen mot vest er noe udefinerbar, men muren flukter med bakkenivå/berg opp mot flaten i vest. I felt ble strukturen tolket som et tørrmurt fundament, kvadratisk utformet med klar definering i det sørøstlige hjørnet, mens det i sør, vest og nord ikke ble påvist noen synlige eller klare avgrensninger. Strukturen målt til ca. 3,5 meter (øst-vest) x 3 meter (sør-nord).

Strukturen ble først avtorvet med krafse og graveskje. Torven var tynn med mye røtter grunnet en del trær i området. Det ble åpnet et større område som dekket både den antatte strukturen samt en del omkringliggende områdene. Særlig den sørliggende helningen ble avdekket mer da det var en del utrasinger her.

Etter at torven var fjernet ble det grå sandlaget fremrenset, og strukturen delt inn i diagonale graveseksjoner, slik at man fikk en gjennomgående profilbenk gjennom strukturen. Deretter ble det valgt å grave diagonale felt med stratigrafisk graving. Gravingen ble gjennomført med graving i ruter på 1 x 1 meter.

Da det ikke lot seg skille ut noen klare avgrensninger eller fyllskifter i struktur A1050 i de øverste sjiktet som kunne peke mot struktur og oppbygning, ble det gravd et lite prøvestikk inne i strukturen. Stratigrafien var noe sammenblandet, og hadde i mindre grad klare stratigrafiske lagdelinger. Stratigrafien besto i grove trekk av et grålig sandlag, sammenblandet og spettet gråbrunt sandlag over et grått siltholdig sandlag. Denne stratigrafien hadde i mindre grad tydelige lagdelinger, men det ble på bakgrunn av prøvestikket gravd i diagonale seksjoner også her. Det ble påbegynt graving i NØ-del og SV-del av strukturen.

Det ble gravd gjennom et ca. 5 cm tykt grålig lag i strukturen, hvorpå det fremkom et brunt sandlag. I det øverste grå laget ble det ikke gjort noe klare indikasjoner på

konstruksjonsdetaljer, strukturer eller funn. Men i det NØ hjørnet kunne man se et lite fyllskifte langs den nordlige delen. Fyllskiftet (se fig. 24) dannet en form som kunne ligne på en vegg. Denne hypotesen ble etter hvert fragått ettersom man gravde seg lengre ned i strukturen. Fyllskiftet gikk videre under det brunspettete laget, og utgjorde sannsynlig et opprinnelig grått bleikjordslag/utvaskingslag (se fig. 25).



Figur 24: Fyllskifte på struktur A1050. Mot vest. Foto: Janne Oppvang.

Det grå laget ble etterfulgt av et brunspettet sandlag med noe stein. I dette laget dukket det opp en steinpakning i det NØ- og SØ-hjørnet av strukturen (fig.25, 28), og det var generelt flere steiner i dette laget. I det nordøstlige hjørnet ble det fremrenset en mindre



Figur 25: Fyllskiftet i struktur A1050. Mot sør. Foto: Janne Oppvang.

steinpakning som lå inn mot profilbenkenes SV-hjørne (fig. 25). Laget varierte en del i tykkelse, men lå mellom fra 10 cm til over 20 cm. Det ble gjort funn av moderne potteskår og jernfragmenter i dette laget, og det ble også gjort funn av noe trekull tilknyttet steinpakningen i det SØ hjørnet. Laget fremsto som svært spettet og omrotet, og hadde i mindre grad klare stratigrafiske lag. Dette laget lå

over et grått sandlag som er tolket som bleikjord, og dermed naturlig dannet.

I det SØ hjørnet var steinpakning mer markant, mens det i det NV og SV kvadranten manglet en slik pakning. Steinpakning virket dermed å være anlagt i retning akse NNV-SSØ. Dette kan tyde på at pakningen kan ha hatt en fundamenterende funksjon. Den stratigrafiske situasjonen i strukturen kan sammenfattes som følgende: under torvlaget ble det påtruffet et tynt grått sandlag etterfulgt av et brunspettet omrotet sandlag med noe stein. Dette er mest tydelig i kvadrantene i SØ og NØ. Under disse lå et grått siltholdig sandlag som er tolket som naturlig avsetning (bleikjord). I kvadrantene mot vest lå dette laget ned mot berg.



Figur 26: Profil i SV mot vest, struktur A1050. Foto: Ingar Figenschau.



Figur 27: Profil i kvadrant SØ mot øst, struktur A1050. Foto: Ingar Figenschau.



Figur 28: Profil i kvadrant NØ mot nord. Foto: Ingar Figenschau.

Steinpakningen tegnet et avgrenset felt i strukturen som gikk diagonalt fra den NV kvadranten til den SØ kvadranten. Like nord for strukturen ble det registrert noe som kunne være spor etter en tilkomstvei. Denne fortegnet seg som mindre fyllskifter i små forsenkninger nord for strukturen.



Figure 29: Steinpakning i struktur A1050. Avgrensingen går diagonalt gjennom strukturen i akse NV-SØ. Mot øst. Foto: Ingar Figenschau.

har vært lengre ned, men har vært utsatt for utrasing. Mye tyder på at tørrmuren sammen med steinpakningen har dannet et fundament for en gammel fjøslem, som kan settet i sammenheng med fjøsmuren som ligger like SØ for A1050. Avstanden mellom disse kan dermed ha laget en fjøslem med et spenn på litt over 3 meter.



Figure 30: Gammel grunnmur fra fjøs. Mot sør. Foto: Janne Oppvang.

et brunspettet omrotet lag med en steinsetting i strukturen. Ved avdekking fremsto steinsettingen som retningsbestemt i akse NV-SØ. Nord for strukturen ble det også funnet spor som kan tyde på at det har vært en tilkomstvei. Denne flukter i retningslengde med steinsettingen. En mulig forklaring på strukturens funksjon er at dette kan ha vært fundamentering til en fjøslem. Like sørøst for strukturen ligger en eldre grunnmur etter et fjøs, og en mulig tolkning er at denne tørrmuren, med steinsetting, kan være laget tilknyttet fjøsen. En annen mulighet er at dette er en opparbeidet flate for beite eller slåtte, men det er mindre sannsynlig å opparbeide en så liten flate for et slikt formål.

Etter fremrensing ble det også tydelig at tørrmuren i mindre grad var definert som kvadratisk, og hadde en mye mindre utbredelse i den sørlige retningen (se fig. 29, 31). Tørrmuren virker å ha sammenheng med steinpakningen, da begge flukter noenlunde i utbredelse. Særlig er muren som går i akse SØ-NV tydelig mindre enn tidligere antatt, og den er også vinklet mer mot nord. Hjørnet i tørrmuren

Struktur A1050 besto av en mindre tørrmur plassert i en sørvendt skråning, hvorpå muren har skapt en forlenget flate som flukter fra den nordlige flaten. Det ble ikke påvist noen fyllskifter eller andre spor som kan antyde at det har stått en huskonstruksjon på stedet. Det ble påtruffet



Figur 31: Fotogrammetri av A1050. Her ses steinpakningens avgrensing kombinert med tørrmuren. Avgrensingen mellom disse elementene samsvarer i stor grad, og styrker teorien om at dette har vært et fundament for en mulig fjøslem. Samtidig ses den sørvestlige muren å være mindre enn tidligere antatt, og flukter med steinpakningens utbredelse. Bildet er satt sammen av flere bilder, og fargene er redigert for å fremme de ulike elementene. Illustrasjon: Johan Terje Hole.



Figur 32: Nedre del av tørrmur med nedrast stein. Muren er mindre i utbredelse enn tidligere antatt.

7.4. Øvrige områder:

Det ble totalt avtorvet og rensert opp ca. 140 m², og gravd ut ca. 55 m² (se fig. 31). Det ble åpnet felt rundt strukturene samt utenfor og i mellom disse. Det meste av dette arealet ble gravd ut i ett lag, mens det andre steder ble gravd mindre sjakter i to lag. Det ble ikke påvist noen klare lagskiller eller lag som kan settes i sammenheng med menneskelig aktivitet. Der det ble gravd flere lag var det ordinær podsolprofil som ble avdekket. Det var ett avvik i den nordligste seksjonen mellom struktur A1000 og A 1100. Her ble det avdekket et område som antageligvis har blitt utsatt for vannsig, da det ble funnet et tynt siltholdig lag over et eldre torvlag.

7.5. Nedre flate:

På den nedre flate skal ifølge tidligere kilder ha stått flere gammetufter, men disse har i senere tid blitt fjernet. Etter å ha snakket med flere ansatte ved trafostasjonen har denne flaten i lengre tid blitt brukt som oppstillingsplass for maskiner både under bygging av stasjonen og tiden etter. Det var derfor mye som tydet på at området har vært sterkt utsatt for moderne inngrep.

Undersøkelsen av området ble gjennomført ved prøvestikking. Det ble totalt tatt 27 prøvestikk på flaten. Det viste seg å være to generelle profiler i prøvestikkene; enten har prøvestikkene en ren podsolprofil, eller så består massene av omrotet masse. Det lot seg ikke gjenfinne spor etter tidligere gammer eller andre elementer tilknyttet disse. Det var også svært stor variasjon innbyrdes mellom prøvestikk der det eksempelvis på 3-4 meter kunne gå fra podsolprofil til sterkt omrotet masse. Det ble også gjort funn av moderne gjenstander i flere av prøvestikkene.

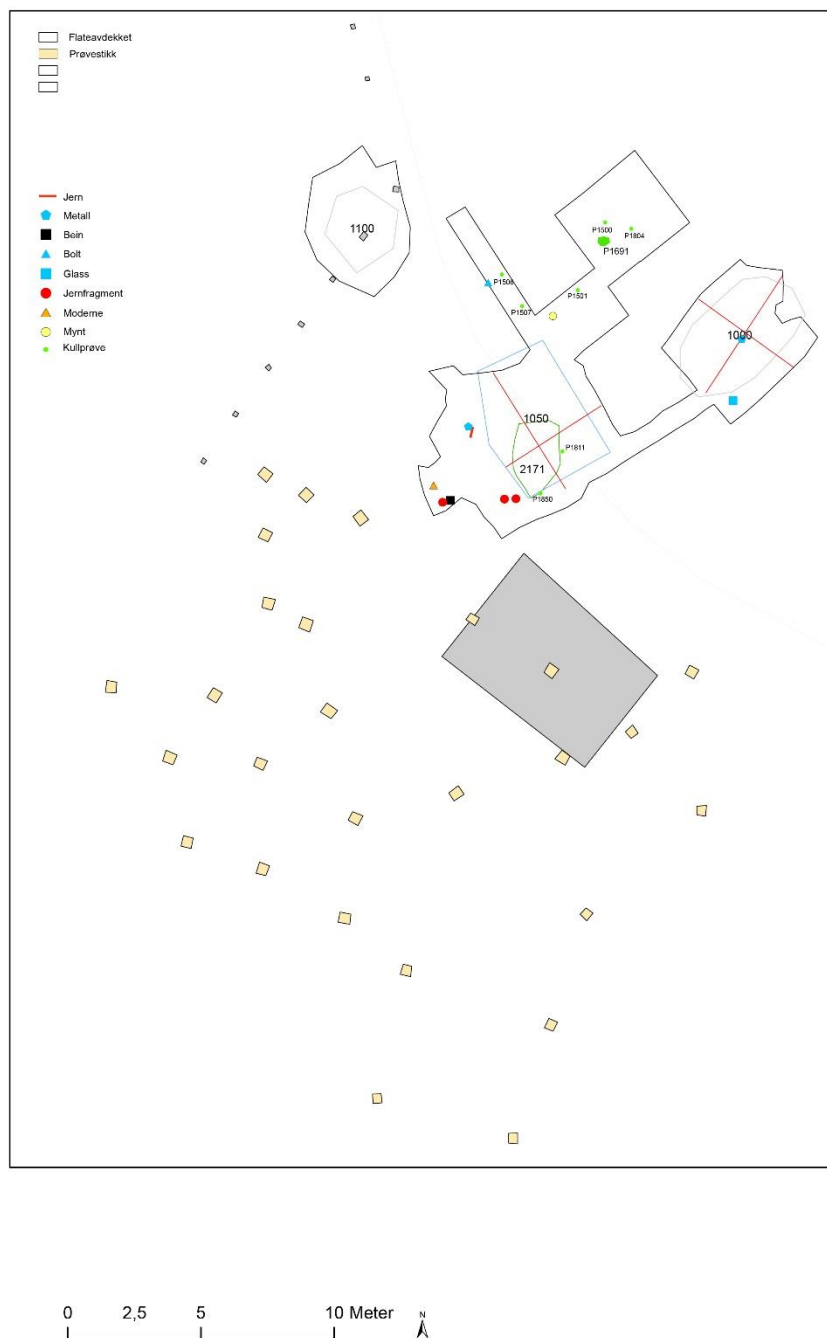


Figure 33: Oversikt over utgravingsfelt med strukturer og åpne flater. Illustrasjon: Johan Terje Hole.

7.6. Funn:

I tilknytting til de ulike strukturene ble det i all hovedsak funnet moderne gjenstander. Ved struktur A1000 ble det ikke funnet noe spor etter trekull eller kulturlag. Det ble gjort funn av en patron fra 1912 samt noen jernspiker i torva. I struktur A1100 ble det i all hovedsak funnet rester etter jern, spiker og jerntråd/vaier. Alle stammer fra moderne tid og ble gjort i torva. I struktur A1050 ble de fleste funn gjort i den sørvestre helningen. Her ble det funnet to rustne ljåer og en del spiker, deler av vaier, moderne glasstøy og keramikk/porselen.

Disse stammer mest sannsynlig fra midten av 1900-tallet og utover. Det ble også gjort enkelte små funn av trekull, uten at disse forekom i store mengder eller konsentrasjoner. Det ble tatt inn prøver av disse.

På flatene mellom strukturene ble det i all hovedsak gjort spredte moderne funn, blant annet ljà og lusekam. Også her var det spredte forekomster av trekull. Heller ikke disse forekom i noen form for konsentrasjoner, men det ble tatt inn prøver av disse. Det ble ikke registrert noen form for strukturer i relasjon til trekullet. Det mest spennende funnet var et flintavslag i den nordlige delen av feltet, mest sannsynlig ildflint. Det ble gjort flere funn i de avdekkede områdene, både av gjenstander og spredte kullflekker, men ingen av disse kan relateres til noen strukturer. De fleste funnene ble gjort i torv eller overgang til bleikjord.

8. Oppsummering



Figur 34: Mikkal Nilsens gamle i Kvandalen med uthus ved siden av. Kvinnen er Mikkal Nilsens datter, Marianne, (gift med Peder Amundsen). Bebodd til like etter 2. verdenskrig. Museum Nord.

I forbindelse med utbygging av ny kraftlinjetrase for kV420 kraftlinje mellom Ofoten og Balsfjord utførte Tromsø museum en arkeologisk undersøkelse ved Kvanndalen i Narvik kommune. Det var registrert 2 ulike lokaliteter (id 60125, 171297.1-3) i nær tilknytting til hverandre. Hovedfokus var id 171297 som besto av 3 registrerte strukturer. Disse var registrert som mulig rydningsrøys, gammetuft og hustuft (Nilsen og Eira 2013). De registrerte lokalitetene ligger midt i Kvanndalen, like ovenfor dagens kraftstasjon. Topografien består av to mindre flater i et lett helende terreng mot sør. Vegetasjonen i dag er i all hovedsak plantet granskog, noe bjørk, rogn og einer med lyng, gress og småvekster.

Feltet besto av tre hovedområder som ble avdekket. Det ble åpnet ca. 140 kvadratmeter totalt, hvorav 15 kvadratmeter rundt struktur A1050, 14 kvadratmeter rundt A1000 og ca. 10 kvadratmeter rundt A1100. Det ble i all hovedsak funnet få funn, hvor de fleste var i tilknytting til struktur A1050. Funnen som ble gjort var i all hovedsak svært moderne, noe som også avspeiles i det totale bildet fra lokaliteten. Det ble blant annet funnet flere ljåer, flintavslag (ildflint) og en lusekam. Det ble også funnet enkelte spredte flekker med trekull, men disse kunne ikke relateres til strukturer.

De registrerte strukturene ble arkeologisk undersøkt, hvorpå to av disse (A1000: gammetuft og A1100: mulig rydningsrøys) ble avskrevet som naturlige elementer som ikke kan tilknyttes menneskelig aktivitet. Struktur A1050, som i utgangspunktet var registrert som hustuft, ble i felt omdefinert til en tørrmur. Det ble ikke funnet spor i strukturen som kan peke mot at dette har hatt noen form for overbygg. Strukturen kan være fundamentering for en fjøslem eller oppbygd kant for beite eller slåtte.

Litteratur

Andersen, Oddmund

1992. *Ofuotagat. Samer og nordmenn i Ofoten*. Hovedfagsoppgave i arkeologi, Universitetet i Bergen.

Andersen, Oddmund

2002. *Flyttefolk og bofaste. En studie av samisk bosetting i Sør-Troms og Nordre Nordland*. Avhandling til graden doctor artium. Institutt for arkeologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Tromsø.

Andersen, Thomas Ole

2005. *Markasamiske kombinasjonsnæringer: en undersøkelse på mikronivå 1860-1920*. Mastergradsoppgave i historie, Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Universitetet i Tromsø.

Brekmo, Lise

2012. §9 undersøkelser i forbindelse med konsesjonssøknad 420 kV-kraftlinje mellom Ufuotthá/Ofoten – Báhcavuotna/Balsfjord, Rapport Sametinget.

Gjerde, Jan Magne & Johan Terje Hole

2013. *Tønsnes havn. Rapport frå dei arkeologiske undersøkingane 2011 og 2012*. Tromsø Museums rapportserie, nr. 44. Tromsø Museum Universitetsmuseet, Universitetet i Tromsø.

Grydeland, Sven Erik

1996. *Den sjøsamiske bosetting i Kvænangen fra seinmiddelalder til ny tid: en arkeologisk studie i kontraster*. Hovedfagsoppgave i arkeologi, Universitetet i Tromsø.

Hansen, Lars Ivar

1986. *Samiske rettigheter til jord på 1600-tallet. «Finnejorder» i Sør-Troms*. Tromsø Museums skrifter XX, Oslo.

Hansen, Lars Ivar & Bjørnar Olsen.

2007. *Samenes historie fram til 1750*. 3. opplag. Oslo, Cappelen Akademisk Forlag.

Henriksen, Siv & Christian Roll Valen

2013. *Skjærvika og Fjellvika, Hammerfest kommune. Rapport fra de arkeologiske undersøkelsene 2009 og 2010*. Tromsø Museums rapportserie, nr. 43. Tromsø Museum Universitetsmuseet, Universitetet i Tromsø.

Kjellman, Erik

2012. *From 2D to 3D: a photogrammetric revolution in archaeology?* Mastergradsavhandling i arkeologi. Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Institutt for arkeologi og sosialantropologi, Universitetet i Tromsø.

Kolsrud, Knut.

1947. *Finnepolket i Ofoten*. Nordnorske Samlinger Utgitt av Etnografisk Museum, Bidrag til Finnenes bygdehistorie og etnografi 3. Oslo, A.W. Brøggers Boktrykkeri A/S.

Myrvoll, Marit

1995. *Markesamisk gårdstun: Gállogiedde i Evenes*. Fotefar mot nord, Nordland fylkeskommune.

Nielssen, Alf Ragnar & Hilgunn Pedersen

1994. *Fra vidstrakt prestegjeld til storkommune*. Lødingen, Tjeldsund og Tysfjords historie 1700-1870. Lødingen, Tjeldsund og Tysfjord kommune. Sentraltrykkeriet A/S, Bodø.

Nilsen, A & O.I. Eira

2013. *Delrapport MTA-plan for ny 420 kV kraftledning Ofoten – Balsfjord: Befaring berørte områder i Narvik kommune*. Upublisert rapport: Sametinget.

Simonsen, Povl

1980. Fiskerbonden i Nord-Troms 1300-1700. Belyst ved tuftegravninger. *Publikasjoner fra Helgøyprosjektet*. Nr. 1, Universitetet i Tromsø/NAVF, Tromsø.

Sjølie, Randi

2003. *Vern og forvaltning av samiske byggverk. Hovedrapport august 2003*. Sametinget.

Sommerseth, Ingrid

2010. *Villreinfangst og tamreindrift i Indre Troms: belyst ved samiske boplasser mellom 650 og 1923*. Doktorgradsavhandling i arkeologi. Institutt for arkeologi og sosialantropologi, fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø.

Vorren, Ørnulv & Ernst Manker

1981. *Samekulturen. En kulturhistorisk oversikt*. Universitetsforlaget. Tromsø – Bergen – Oslo.

<http://www.mn.uio.no/>

Vedlegg

Fotoliste:

27.5.2014	Retning	Beskrivelse	Dato/sign
005	NØ	Oversikt over felt før opprensing	27.5.14/JO
016	V	Struktur A1100 før opprensing	27.5.14/JO
065	NV	A1050 før opprensing av tørrmur	27.5.14/JO
076	NØ	A1000 før opprensing	27.5.14/JO
085	V	A1000 før opprensing	27.5.14/JO
28.05.2014			
001	V	Betongelement til gjerde	28.5.14/IF
003	SV	A1100 renset frem	28.5.14/IF
007	NV	A1100 med betong og jern	28.5.14/IF
29.05.2014			
011	N	A1100 avtorvet og fremrenset	29.5.14/JO
020	S	A1100 avtorvet og fremrenset	29.5.14/JO
02.06.2014			
028	V	A1050 avtorvet	2.6.14/JO
030	SV	A1050 avtorvet	2.6.14/JO
031	NNØ	A1050 avtorvet med sørlig tørrmur	2.6.14/JO
03.06.2014			
8563	SV	A1000 snittet diagonalt	3.6.14/JO
8569	NNØ	Prøvestikk i A1000	3.6.14/JO
04.06.2014			
8599	V	Diagonalt snitt ved A1050, øverste lag	4.6.14/JO
05.06.2014			
8627	V	Diagonalt snitt med podsolprofil, A1000	5.6.14/JO
8649	SSV	Profil NØ-hjørne, A1050	5.6.14/JO
10.06.2014			
8690	V	Steinpakning i A1050	10.6.14/JO
11.06.2014			
8709	S	Fjøsrmur ved nedre flate	11.6.14/IF
8710	V	Graving ved A1050	11.6.14/IF
12.06.2014			
8719	NØ	Deler av nedrast mur ved A1050	12.6.14/IF
8728	Ø	A1050 utgravd/profil	12.6.14/IF
8730	V	A1050 utgravd/profil	12.6.14/IF
8732	N	A1050 utgravd/profil	12.6.14/IF